

Ing. Pavol Sičák, CSc.

K vytváření vojenské strategie ČR

Přijetím České republiky do vojenských organizačních struktur NATO v dubnu 1999 došlo ke změnám předpokládaného využití ozbrojených sil České republiky v případě ozbrojeného konfliktu nebo v případě řešení krizové situace nevojenského charakteru. Zásady použití armády jako rozhodující složky ozbrojených sil, jejich všestranného zabezpečení a podpory, jsou vždy vyjádřeny ve vojenské strategii státu.

* * *

Vojenská strategie každého státu představuje komplex zásad spojených se zajištěním státní bezpečnosti a suverenity. Je zpracovávána zpravidla jako teoretický podklad k tomu, aby stát vojenskými, ekonomickými a lidskými zdroji a prostředky zabezpečil obranu vlastního území, zvýšil bojeschopnost ozbrojených sil, zajistil chod ekonomiky v souladu s požadavky, které na tuto bude klást vedení ozbrojeného boje a zajistil bezpečnost vlastního obyvatelstva. Ve své podstatě vyjadřuje ochotu obyvatelstva státu bránit se proti straně, která jej napadla. Vojenská strategie rozhoduje o výsledku války. Je rozhodující záležitostí v případě, že bojující strany ve válce mohou okamžitě použít stejné množství bojových prostředků, lidských a ekonomických zdrojů, nebo rovnosti takových zdrojů dosáhnou zmobilizováním. Zahrnuje řadu opatření, jejichž realizací lze dosáhnout konečného cíle - připravit stát k odrazení agrese možného protivníka a jeho následné zničení.

V samotném pojmu je vyjádřen komplex zásad souvisejících se zajištěním národní bezpečnosti, s odvrácením hrozby nebo vojenského napadení země. Je metodou, s využitím které jsou řešeny problémy, činěna rozhodnutí a voleny postupy jejich realizace.

V teoretické rovině představuje vojenská strategie soustavu vědeckých poznatků o zákonitostech války jako ozbrojeného zápasu vedeného v zájmu ochrany státu, jeho nedotknutelnosti, suverenity a zajištění ochrany a bezpečnosti občanů. Na základě studia válečných zkušeností, vyhodnocení vojenskopolitické situace, ekonomických a lidských možností státu, vlastností bojových prostředků, jež má stát k dispozici a názorů možného agresora, specifikuje charakter a podmínky vedení příští možné války. Řeší způsoby přípravy státu k jejímu vedení, problematiku řízení ozbrojených sil v jejím průběhu, jakož i možnosti materiálního zabezpečení ozbrojených sil a obyvatelstva státu. V rozhodující míře ovlivňuje postup státu k dosažení cílů v oblasti vojenství a politiky.

Zformulovaná vojenská strategie konkrétního státu vyjadřuje teoretická východiska související s přípravou státu a jeho ozbrojených sil na činnost ve válce. Je dokumentem, který vychází z národní bezpečnostní strategie státu a svým pojetím participuje na celém

komplexu zásad použití jeho reálné vojenské síly k eliminaci možných vojenských napadení druhým státem.

Z historického hlediska byl pojem vojenská strategie chápán v uvedeném kontextu tehdy, když konkrétnímu státu hrozilo reálné nebezpečí války. To znamená nebezpečí, že bude napaden reálnou vojenskou silou jiného státu, a tím donucen použít vlastní vojenskou sílu k obraně svých zájmů. Proto se při formulaci vojenské strategie zpravidla požadovalo, aby v ní byly rozpracovány zásady vedení války, aby se konkretizovaly východiska a navrhovala opatření, jejichž realizací by byla zabezpečena příprava státu a jeho ozbrojených sil k vedení možné války.

Vzhledem k tomu, že v průběhu války rozhodující a prioritní úlohu sehrávaly ozbrojené síly, světoval se úkol vypracování vojenské strategie vojenským specialistům. Historické poznatky ukazují, že reálné uplatnění závěrů vojenské strategie bylo nejučinnější tehdy, když jejich praktická realizace byla svěřena zpracovatelům.

Nezanedbatelné místo v tomto procesu patřilo vždy **politickému vedení státu**. Nejen proto, že sehrávalo rozhodující úlohu při formulování zásad a principů vojenské politiky státu, ale především z hlediska realizace ekonomických potřeb zabezpečení vojenské strategie státu.

Stanovovalo především politické cíle vedení války a formulovalo zahraniční politiku státu. Do takové činnosti se zpravidla promítal stav mezinárodní politické a bezpečnostní situace, tendence zajistit národní bezpečnost, odvrátit vojenskou hrozbu či přímé vojenské napadení, eventuálně odrazit protivníka, osvobodit vlastní území a zničit protivníka na území jeho státu.

Své místo zde měla opatření spojená s hledáním spojenců, uzavření smluv o společné obraně a kolektivním zajišťování mezinárodní bezpečnosti. Na základě reálného stavu v konkrétních historických podmínkách se zpravidla vycházelo z toho, jaký vztah má daný stát se státy sousedními. Provádělo se rozdělení sousedních států z hlediska tohoto vztahu. Toto rozdělení bylo kategorizováno na následující skupiny:

- státy zjevně nepřátelské,
- státy, které za určitých okolností byly schopny připojit se k agresorovi a bojovat po jeho boku proti napadenému státu,
- státy, které neměly zájem vést válku,
- státy, které měly přátelské nebo spojenecké vztahy s napadenou zemí.

Specificky vojenská stránka problému spočívala ve zpracování možných scénářů toho, jak by válka mohla začít. Jejich posouzení společně se zvážení reality vzniku takové války vytvářelo předpoklady pro:

- reorganizaci a redislokaci ozbrojených sil státu,
- zpracování plánu vyzbrojení armády,
- výstavbu jednotlivých druhů ozbrojených sil,
- posouzení velikosti hrozeb a zranitelnosti státu,
- posouzení toho, jaký druh vedení bojové činnosti v jednotlivých obdobích války bude nejučinnější z hlediska možné zranitelnosti, co zmůže obrana a co lze dosáhnout útokem,
- vypracování podkladu o tom, zda vést ozbrojený boj na vlastním území nebo za hranicemi,
- jak postupovat z hlediska kontroly hospodářství státu a jaká opatření k takové činnosti přijmout.

Je doložitelné a prokazatelné, že ve většině uplynulých válek dosáhl vítězství ten stát, který při zpracování zásad své vojenské strategie respektoval uvedené požadavky.

Poučení z historie, reakce na reálné existující politickou a ekonomickou situaci, jsou dva rozhodující faktory, které by měly být brány v úvahu při rozpracování (nebo upřesnění již zpracovaných) zásad současné vojenské strategie ČR.

Tato by neměla být zpracovávána jako ukončený dokument, protože vývoj ve světě to vyžaduje. Rozhodujícím momentem je politická situace ve světě. Pokud se tato nestabilizuje, nelze uzavřít takto závažný dokument. Formulování zásad vojenské strategie ČR by mělo být permanentním jevem.

Jsem toho názoru, že taková činnost přísluší **Bezpečnostní radě státu (BRS)**, která by, na základě vývoje mezinárodně politické situace, měla provádět jejich konkretizaci. Právě BRS by měla být orgánem, který zásady vojenské strategie schválí, kontroluje realizaci opatření souvisejících s uváděním těchto zásad do života. Konkrétní rozpracování bude záležitostí jednotlivých ústředních orgánů státní správy v závislosti na míře podílu zabezpečení obrany státu.

Hovořím-li o úkolech BRS, potom vidím její místo a úlohu v daném procesu především v rovině politické. To znamená, že právě tento orgán by měl stanovit politické cíle zabezpečení obrany státu a vedení války, pokud by byla proti ČR jakýmkoli jiným státem zahájena. **Tím bude odstraněn tendenční názor na to, že vojenská strategie je záležitostí jen vojenských osob.**

Nepochybně rozhodující úlohu ve specificky vojenské problematice vojenské strategie budou schrávat vojenští specialisté. Na základě zformulovaných politických cílů vedení války ČR by měly zpracovávat, periodicky upřesňovat a po souhlasu BRS realizovat ta opatření, která přispějí k dosažení nezbytné úrovně vojenské síly státu, schopné podílet se na vojenských činnostech v době války.

Za každé konkrétně existující mezinárodně politické situace v současné době by stanovení základních principů vojenské strategie mělo zohledňovat stav, který ve světě vznikl po roce 1989. **Politickou oblast**, jako prioritní pro stanovení politických cílů, ovlivňuje rozpad bipolárního pojmávaného světa a ztráta vlivu bývalého Sovětského svazu, jako potencionální hrozby působící v politické sféře obecně. **Ve vojenské oblasti** pak vyjádřit odraz politických problémů. Přihlédnout k tomu, že ve vojenské organizaci NATO, jejímž členem ČR je, jsou celá devadesátá léta vedeny diskuse o tom, jaké vojenské síly udržovat v míru, jak zvyšovat jejich počet v případě vzniku krize.

Stejně tak je diskutováno o tom, který druh vojska preferovat, jak využít jednotlivé druhy vojsk v předpokládaných operacích.

V této souvislosti není zanedbatelný ani takový faktor, jakým je dobrovolná účast jednotlivých členů Aliance na prováděných vojenských opatřeních. Tato je většinou závislá a ovlivněná politickým rozhodnutím vedení jednotlivých členských států. Účast ozbrojených sil na tomto rozhodnutí závisí. Proto je pro zpracování vojenské strategie důležité to, jaké stanovisko k jednotlivým možným problémům - stávajícím i budoucím - zaujme vládnoucí politická reprezentace.

Vstup ČR do NATO v dubnu 1999 vyvolal potřebu nově vypracovat zásady a principy vojenské strategie jako základního vojenskopolitického dokumentu a současně přijmout za realitu potřebu jeho neustálého upřesňování na základě vývoje bezpečnostní situace ve světě. Tímto krokem dojde k vypracování a následné realizaci

1 rozhodující metody, která odpovědným politickým a vojenským činitelům státu

2 umožní:

- 3 ● řešit vojenskopolitické a ekonomické problémy jak obrany státu, tak i zajištění
- 5 bezpečnosti a ochrany jeho obyvatelstva,
- 6 ● přijímat rozhodnutí nezbytná pro tato řešení,
- 7 ● volit nejsprávnější a nejlepší postupy při realizaci zvolených řešení.

8
9 Tím bude dosaženo toho, že vojenská strategie státu se stane prostředkem k dosažení
10 vysokého stupně připravenosti bránit státní území, demokratické zřízení, suverenitu
1 a nedotknutelnost v době války, stejně jako zajistit ochranu obyvatelstva za všech
2 krizových situací. Bude sehrávat rozhodující roli při zajišťování a udržování stabi-
3 lizované bezpečnostní situace.

4 V současné době lze v obecné rovině, při zpracování zásad vojenské strategie ČR,
5 vycházet z reálně existující situace, kterou lze charakterizovat následovně:

6 Základními bezpečnostními problémy v evropském prostoru zůstávají nestabilní
7 vnitropolitická a ekonomická situace v některých regionech východní a jihovýchodní
8 Evropy, politické a ekonomické nedořešení bezpečnostní situace v zemích bývalé
9 Jugoslávie a možnosti rozšíření a přenesení místních konfliktů do ostatních částí Evropy.

10 Existuje i nebezpečí destabilizace v demokratických státech související s oslabováním
1 evropských integračních trendů a demokratických hodnot.

2 Pravděpodobnost přímé vojenské agrese proti České republice se snížila, nelze ji však,
3 stejně jako eskalaci dalších bezpečnostních hrozeb v budoucnu, vyloučit. Česká republika
4 se v současnosti necítí a ani v blízké budoucnosti nemusí cítit ohrožena žádným ze
5 sousedních států, může však být infiltrována a posléze napadena silou různé hodnoty
6 a charakteru, přicházející přes území sousedního státu nebo může být zavedena do
7 regionálního konfliktu.

8
9 Základním východiskem přípravy k obraně České republiky je průběžná identifikace
10 bezpečnostních hrozeb, jako zdrojů potenciálního ohrožení bezpečnosti státu, které
1 nelze jednoznačně vyloučit. Bezpečnostní hrozby zahrnují objektivní možnosti více či méně
2 pravděpodobného vzniku konfliktů a krizových situací z etnických, historických, nábo-
3 ženských, politických, ekonomických, ekologických, společenských, sociálních a vo-
4 jenských příčin.

5 Bezpečnostní hrozby se mohou transformovat v ohrožení bezpečnosti státu vojenského,
6 nevojenského a smíšeného charakteru při vysoké pravděpodobnosti jejich kombinace.

7 Zohlednění reálného stavu politické a vojenské situace na kontinentě, ale i jinde ve
8 světě se odráží v tom, jaký přístup zaujme stát ke zpracování vlastní vojenské strategie
9 a jak do této zapracuje některé obecně platné zásady, mezi které patří deklarace vztahů
1 k sousedním a jiným státům a deklarace územních nároků, připravenost reagovat na
2 různé způsoby zahájení války, budování obranného potenciálu a sdílení kooperativní
3 bezpečnosti.

4
5
6 1. Deklarace vztahů k sousedním a jiným státům a deklarace územních nároků

7 Vychází se z bezpečnostního stavu státu, jenž svoji vojenskou strategii formuluje, z jeho
8 vztahu, jak ke státům, s nimiž společně sousedí, má společné hranice, tak ke státům
9 nesousedícím, s nimiž může, ale nemusí mít společné zájmy, zejména s přihlédnutím k jejich
10 společenskému zřízení, k jejich zahraniční a vnitřní politice. Vojenská strategie reaguje na
1 požadavek státu a jeho ozbrojených sil čelit vojenskému napadení z nejvíce ohrožené světové
2 strany, za jakýchkoli podmínek zahájení války. Na ozbrojené síly se klade požadavek být schopny

odrazit útok agresora na jednom nebo několika strategických směrech, při současné schopnosti vést bojovou činnost v příhraničních prostorech, zabezpečit území v hloubce vlastního teritoria a v součinnosti s bezpečnostními a záchrannými sbory poskytnout pomoc civilnímu obyvatelstvu.

Ve vojenské strategii se odráží zaměření, se kterým se ozbrojené síly státu připravují k plnění bojových úkolů, jež pro ně z vedení možné války vyplynou. Stejně tak by se v současné vojenské strategii měly zohlednit postupy plnění těch úkolů, které se dotýkají krizových situací, jež mohou vzniknout v důsledku nevojenských či smíšených ohrožení státu ze strany bezprostředně sousedících nebo vzdálených států.

2. Připravenost reagovat na různé způsoby zahájení války

Způsob zahájení války může být různý. Stát může vstoupit do války po eskalaci konfliktu s jiným státem, přičemž řeší rozpory vzniklé na základě územních požadavků s jiným státem, etnických nepokojů nebo náboženských problémů. Variantou vstupu do války je i eskalace konfliktu mezi jinými státy, který přeroste regionální rámec a v důsledku expanzivní politiky válčících stran se rozšíří na celý region. Není vyloučen (za určitých politickoekonomických podmínek) ani vstup do ozbrojeného konfliktu vysoké intenzity, vzniklého vlivem použití prostředků hromadného ničení, či řešení složitých krizových situací, které vzniknou jako důsledek neřešení sociálních a ekonomických problémů v některých státech světa.

3. Budování obranného potenciálu, který umožní realizovat vojenskou strategii

Vojenská strategie přispívá k realizaci požadavků vyjádřených jak v bezpečnostní, tak i v obranné strategii. Požadují dosažení schopnosti bránit suverenitu a územní celistvost i proti případnému silnějšímu protivníkovi. Většina demokratických států již v míru uskutečňuje zahraniční politiku orientovanou na vzájemné mírové soužití a zajištění všeobecné bezpečnosti. V souladu s ní jsou realizována opatření vnitřní politiky a výstavby ozbrojených sil, bezpečnostních a záchranných sborů. Jsou přijímána opatření k organizaci přípravy ozbrojených sil pro případné použití, k jejich vybavení potřebnými bojovými a zabezpečujícími prostředky. Příprava k rovnocenné reakci na eskalaci konfliktu se odráží v opatřeních, které stát uskutečňuje za účelem zajistit včasný přechod celého státu z mírového na válečný stav ve všech oblastech ekonomiky, mobilizační infrastruktury, ve vojenské i ve společenských oblastech a v oblasti civilní ochrany.

Rozhodující úlohu sehrává systém řízení obrany, jak v míru, tak i v období ohrožení a za války. Nezaměnitelnou je úloha orgánů státní správy, orgánů velení ozbrojeným silám a orgánů podílejících se na zajištění ochrany obyvatelstva. Budování obranného potenciálu státu je vždy limitováno jeho lidskými, věcnými a především ekonomickými možnostmi.

4. Podíl na kooperativní bezpečnosti

Kooperace opatření spojených se zabezpečením bezpečnosti státu proti jakýmkoli rizikům neztratila na své aktuálnosti, přestože v současné době, zejména v Evropě, neexistuje nebezpečí vzniku konfliktu vysoké intenzity. Ekonomické náklady na zajištění obrany a bezpečnosti jsou vysoké a mají stoupající tendenci.

V devadesátých letech na evropském kontinentě vznikla situace, umožňující řadě států vstoupit do kooperace v rámci NATO (především účastí v programu Partnerství pro mír). Rozšířily se možnosti vzájemné spolupráce nejen států obecně, ale především jejich ozbrojených sil. Na řešení krizových situací či válečných akcí se podílí daleko větší počet států vysláním svých vojenských kontingentů. Státy, které dříve byly členy protichůdných vojenských uskupení, projevují zájem vstoupit do NATO (některé již byly za členy přijaty, u jiných probíhá proces přijetí a začlenění se všemi právy a povinnostmi), jako garanta bezpečnosti v Evropě a garanta zvýšení jejich obranyschopnosti.

V kontextu uvedených zásad a existující vojenskopolitické situace by mohla být vojenská strategie ČR dokumentem odrážejícím následující principy:

- Vojenskopolitická orientace vztahů s jinými státy vychází ze zásad práva každého státu na individuální a kolektivní obranu (v souladu s článkem 51 Charty OSN). Jako členský stát NATO naplňuje ustanovení článku 3 washingtonské smlouvy.
- Při zajištění vlastní bezpečnosti upřednostňuje ČR použití politických prostředků před vojenskými, přičemž nedefinuje žádného potencionálního protivníka.
- Obrana České republiky je chápána jako souhrn opatření připravovaných v době míru všemi zainteresovanými prvky státu, které mají za cíl zajišťovat svrchovanost a územní celistvost státu. Je koncipována v duchu aliančního pojetí obrany státu.
- Vojenská strategie je podkladem pro výstavbu, přípravu a použití adekvátních sil a prostředků k realizaci opatření na odvrácení agrese, k eliminaci nevojenských a smíšených ohrožení a k vedení bojové činnosti v případě války. Je teoretickým základem výstavby účinného obranného systému státu, jenž v sobě zahrnuje dostatek připravených sil a prostředků k odstrašení potencionálního protivníka.
- Vojenská strategie deklaruje věrohodnost připravenosti ozbrojených sil vést aktivní bojovou činnost na celém teritoriu státu, jejich schopnost přejít do vyšších stupňů bojové připravenosti a vést válku podle předem vypracovaných zásad a způsobů použití. Současně deklaruje jejich připravenost k účasti v systému kolektivní obrany NATO, podílet se na přípravě a vedení vojenských operací pod záštitou ostatních mezinárodních bezpečnostních organizací, jak v systému kolektivní bezpečnosti, tak v systému kolektivní obrany.
- Je podkladem pro organizační výstavbu ozbrojených sil, stanovení počtů jednotlivých druhů vojsk udržovaných v mírové době a požadavku jejich početního zvýšení v případě ohrožení státu.

Proto při realizaci všech výše uvedených požadavků, zásad a principů, vyjadřuje vojenská strategie konkrétní úkoly pro:

- a) politické vedení státu při formulaci politických cílů vedení možné války a jejich ekonomické, lidské a materiální zabezpečení,
- b) vojenské vedení při konkretizaci úkolů ozbrojeným silám pro období mírového a válečného stavu.

* * *

Vojenská strategie státu je programem jeho přípravy na vedení možné války. I když je v současné době nebezpečí jejího vzniku minimalizováno, je žádoucí stát a jeho ozbrojené síly na účast v ní připravovat. Formy a metody takové přípravy jsou vojenskou strategií vzájemně podmíněny.

Prioritní částí vojenské strategie je politické rozhodnutí vedení státu o směru zahraniční politiky, cílech vedení války. Právě ona specifikuje potencionálního agresora stejně jako případné spojence. Její rozpracování a realizace patří politickým představitelům státu.

Rozpracování vojenské problematiky je záležitostí specialistů na danou oblast. V souladu s politickým rozhodnutím specifikují v strategii záměr, formy a způsoby praktické přípravy a následného použití ozbrojených sil státu k vedení ozbrojeného boje proti možnému agresorovi. V závislosti na mezinárodně politické situaci, lze pro tuto složku společnosti specifikovat její místo a úlohu při nevojenském ohrožení státu nebo při řešení krizí antropogenního původu. Od úkolů specifikovaných vojenskou strategií se odvíjí organizační struktura sil udržovaných v mírovém stavu, příprava záloh jimiž se doplní na nezbytné válečné počty.

Vojenská strategie tak ovlivňuje ekonomiku státu ve všech stádiích realizace politických a vojenských cílů v ní vyjádřených.